

Andrei-Mihail Petrescu

*Relațiile Statelor Unite
cu Italia fascistă
în perioada interbelică*

LETRAS

Promovăm autorii români

Introducere	7
I. Anii 1920. Statele Unite și instaurarea regimului lui Mussolini	19
I.1 Situația politică din Italia la sfârșitul Primului Război Mondial	21
I.2 Ascensiunea lui Mussolini prin lentila Washington-ului. Relațiile cu Italia în primii ani ai regimului fascist	27
I.3 Rolul organizațiilor fasciste din Statele Unite.....	40
I.4 Problema datoriilor de război	47
II. Prima jumătate a anilor 30. Administrația Roosevelt și fascismul italian	54
II.1 Relațiile cu Administrația Hoover. De la problema dezarmării la Marea Depresiune	57
II.2 Politica externă din timpul primului mandat al lui Franklin D. Roosevelt	71
II.3 Washington-ul și Războiul italo-etioopian. Apariția <i>embargoului moral</i>	84

III. Cea de-a doua jumătate a anilor 30. Între intervenționism și conciliatorism în relațiile cu Italia fascistă.....	96
III.1 SUA și intervenția fascistă în Războiul Civil Spaniol.....	99
III.2 Statele Unite și agresiunea fascistă. Discursul carantinei și relațiile cu Italia	117
III.3 Drumul spre război. Relațiile SUA-Italia în perioada conciliatorismului.....	125
Concluzii	137
Bibliografie	141

În prezenta lucrare, propun analiza unei părți relevante și, din nefericire, nu atât de mult reflectare în istoriografia occidentală și românească, în speță relațiile dintre State Unite și Italia fascistă din timpul perioadei interbelice, cu accentul pus pe perioada anilor 1930.

Tema abordată are relevanța ei în economia relațiilor internaționale interbelice, pentru motivul că pune sub investigație relațiile dintre cel mai important stat capitalist din acea perioadă- SUA- și primul stat condus de o mișcare extremistă de dreapta- statul fascist italian. Prin extensie, lucrarea abordează începuturile lungii relații- adesea prietenești- a Statelor Unite și a corporațiilor americane- cu guvernele și mișcările politice cu caracter autoritar, de extrema-dreaptă.

Totodată, lucrarea încearcă să pună sub lumină și procesul de integrare al Italiei pe scena internațională după ce Mussolini a preluat puterea în 1922, urmărind modul în care diplomația fascistă s-a raportat la discuțiile relevante din structurile internaționale de atunci, cum ar fi problema datoriilor de război, problema dezarmării și modul în care s-a raportat diplomația fascistă la obiectivele iredentiste de expansiune teritorială de-a lungul anilor.

I.

Anii 1920. Statele Unite și instaurarea regimului lui Mussolini

Relațiile Statelor Unite cu Italia din perioada anilor 30 nu pot fi înțelese fără o raportare prealabilă la situația existentă după Primul Război Mondial, atât în spațiul european, cât și pe scena politică italiană. Societatea italiană era, atunci, caracterizată de o puternică tendință de atomizare, condiție necesară pentru apariția unor regimuri totalitare, după cum consideră Hannah Arendt². Germenii regimului fascist mussolinian apar în climatul de instabilitate politică și fervoare iredentistă rezultat în urma unor negocieri de pace considerate dezavantajoase pentru partea italiană, dar și în contextul Revoluției Bolșevice, care duce la o puternică mobilizare la stânga în rândul claselor muncitoare italiene, profund afectate de recesiunea postbelică și creșterea inegalităților.

² Hannah Arendt, „*The Origins of Totalitarianism*”, London, Penguin, 2017, p. 427

În începutul lucrării este necesară o expunere a evoluțiilor de pe scena politică italiană din perioada care a precedat instaurarea regimului fascist al lui Mussolini, reliefând pozițiile decidenților politici italieni în față de această evoluție.

Situația politică din Italia la sfârșitul Primului Război Mondial

Iredentismul italian de după Primul Război Mondial, atât de bine exploatat de mișcarea lui Mussolini, pleacă - într-o bună măsură- de la tratamentul impus statelor europene de președintele Statelor Unite de atunci, Woodrow Wilson prin cele 14 puncte și principiul autodeterminării. Cu toate că Italia a fost încă din 1915 de partea învingătoare, a Antantei, exista în rândul elitelor și a unei părți semnificative a populației generale - mica burghezie și populația rurală- sentimentul că beneficiile obținute în urma păcii erau disproporționat mai mici prin comparație cu costurile umane. De altfel, în luarea deciziei de implicare în conflict a contat perspectiva obținerii de noi teritorii, cum ar fi portul Trieste, regiunea Trentino, coasta estică a Mării Adriatice, colonii pe continentul african și avanposturi în zona Anatoliei³. Aceste promisiuni erau întărite de Pactul secret de la Londra din 1915, prin care Italia se implica de partea Antantei și prin acordurile de la

³ Stanley G. Payne, „*A History of Fascism, 1914-1945*”, New York, Routledge, 1995, p. 81

Saint-Jean-de-Maurienne din aprilie 1917. Italia, asemeni Germaniei, era nou-venită în rândul puterilor imperialiste, iar din aceasta ar deriva și ambițiile expansioniste nemăsurate ale elitelor politice de la Roma și virulența mișcărilor iredentiste. Prima expediție colonială a Italiei în continentul african, în Abisinia, s-a încheiat cu înfrângerea umilitoare a italienilor în Bătălia de la Adwa din 1896, iar singurul succes în timpul guvernării liberale a lui Giovanni Giolitti a fost cucerirea Libiei⁴.

Amploarea discursului iredentist din perioada de după Primul Război Mondial a rezultat și din propaganda naționalistă din vremea războiului, antamată de guvernul liberal al Italiei, necesară atunci pentru a schimba opinia generală- până atunci mai degrabă indiferentă- a italienilor față de război⁵. Naționalismul italian din vremea războiului a avut o asemenea forță persuasivă încât a transcens clivajele politice existente până atunci, iar un exemplu relevant ar deriva aici din traiectoria viitorului lider fascist, Benito Mussolini, care și-a abandonat adeziunea la socialismul internațional pentru a se alătura naționalismului italian reprezentat atunci de poetul

⁴ Robert Mallet, „*Mussolini in Ethiopia, 1919–1935, The Origins of Fascist Italy's African War*”, Cambridge, New York, Cambridge University Press, 2015, p. 30

⁵ Robert O. Paxton, „*The Anatomy of Fascism*”, New York, Alfred A. Knopf, 2004, p. 56

Gabriele d'Annunzio și mișcarea paramilitară *Arditi*. La începutul implicării Italiei în război, Mussolini pune bazele mișcării sale fasciste, fondând Fasciile de Acțiune Revoluționară, ce după război se vor numi Fasciile de Luptă (*Fasci di Combattimento*). La începutul anilor 20, fasciștii lui Mussolini vor forma niște brigăzi paramilitare numite *squadri*, foarte similare SA-ului format de național-socialiștii lui Hitler⁶.

Neajunsurile Păcii de la Paris și generalizarea discursurilor despre o victorie mutilată (*Vittoria mutilata*), după cum o numeau mediile naționaliste, au ajutat la popularizarea cauzelor fasciste. Succesul poetului Gabrielle d'Annunzio și mișcărilor naționaliste de a impune controlul italian asupra portului Fiume (Rjeka) în anul 1919, revenit Iugoslaviei în urma păcii, demonstra lipsa de putere și de legitimitate a guvernului de la Roma, stârnind o criză și la nivel internațional⁷. Elitele politice italiene vor dovedi aceleași lipsuri și ulterior, când vor achiesa acțiunile violente și ambițiile politice ale mișcărilor fasciste pentru a stăvili avansul mișcărilor muncitorești, organizate de socialiști și comuniști.

Prin comparație cu marxismul, retorica revoluționară a fascismului a fost mereu una ambiguă, căci nu a plănuit

⁶ Stanley G. Payne, *op. cit.*, p. 85

⁷ *Ibidem*, p. 92

o răsturnare totală a ordinii pe care o contesta. După cum a constatat politologul Zeev Sternhell, revoluția propusă de fasciști era diferită de celelalte, în sensul în care aceasta își propunea să combată doar bazele morale și teoretice ale vechii societăți, dar să păstreze motivele centrale ale acesteia – proprietatea privată și profitul⁸. După cum se va vedea, această diferență îi va fi utilă lui Mussolini în lupta lui pentru obținerea puterii, dar și ulterior, în relațiile cu Statele Unite.

În partea opusă a scenei politice, stânga capitaliza politic pe discursul economic, necesar în contextul recesiunii cauzate de război. Stânga italiană s-a opus implicării Italiei în război de partea oricărei alianțe, ceea ce a dus și la reorientarea lui Mussolini. Efectele războiului au contribuit la victoria Partidului Socialist Italian în alegerile generale din 1919, deschizând o perioadă de doi ani marcată de o puternică mobilizare la stânga a claselor muncitoare, numită și *bienio rosso*, perioadă caracterizată de numeroase acțiuni sindicale în centrele industriale din nordul Italiei și de demararea unor campanii de colectivizare la sate⁹. Ascensiunea mișcărilor socialiste și comuniste îngrijorează elitele politice italiene cu atât mai

⁸ Zeev Sternhell, „*The Birth of Fascist Ideology. From Cultural Rebellion to Political Revolution*”, Princeton, Princeton University Press, 1994, p. 7

⁹ Stanley G. Payne, *op. cit.*, p. 91

mult cu cât deja exista precedentul Revoluției Bolșevice a lui Lenin și o semnificativa alianță internațională a stângii. În fața acestor temeri, guvernul liberal de atunci nu face altceva decât să se mute tot mai mult la dreapta, într-o direcție tot mai autoritară, deschizând calea spre complicitatea cu mișcările extremiste ale lui Mussolini și D' Annunzio. Guvernul Giolitti este dispus să tolereze acțiunile violente ale fasciilor lui Mussolini împotriva formațiunilor politice de stânga și mișcărilor sindicale, care erau considerate o a cincea coloană a Moscovei. Pentru acest motiv, nu ar trebui să surprindă alianța politică încheiată de premierul Giolitti cu Mussolini în 1921, cu ocazia alegerilor legislative, sub denumirea de *Blocul Național*. În ciuda acestei mobilizări a partidelor reacționare, alianța Giolitti-Mussolini obține a treia poziție, iar socialiștii câștigă iarăși alegerile¹⁰. Din noua legislatură vor face parte treizeci și cinci de deputați din mișcarea fascistă¹¹.

Instabilitatea societății italiene se traducea și printr-o volatilitate politică crescută. În perioada ulterioară încheierii războiului și până la instaurarea lui Mussolini ca premier – în 1922- la conducerea Italiei se succedă patru

¹⁰ Ibidem, p. 96

¹¹ Martin Blinkhorn, „*Mussolini and Fascist Italy*”, London, New York, Routledge, 2001, p. 22

cabinete – Nitti, Giolitti, Bonomi și Facta. Guvernul Facta, rezultat în urma alegerilor din 1921, format fiind din coaliția partidelor de dreapta, avea probleme semnificative în gestionarea crizei politice, fiind măcinat și de diviziuni politice interne, în special pe tema includerii fasciștilor în guvern. În decizia lui de a declanșa Marșul asupra Romei, în toamna lui 1922, Mussolini a ținut cont tocmai de puternicele diviziuni din cadrul arcului guvernamental, fiind sigur de obținerea unor concesi importante prin folosirea unor mijloace de presiune adecvate. Mussolini putea conta pe susținerea grupurilor de interese din industrie (*Confindustria*), dar și pe simpatia elitelor tradiționale- monarhia, armata și clerul. Regele Victor Emanuel refuză cererea lui Facta de a decreta legea marțială pentru a interveni împotriva sqadriștilor fasciști masați în jurul Romei, iar guvernul demisionează, lăsându-i calea liberă pentru poziția de premier lui Mussolini, care o să fie desemnat de regele Victor Emanuel¹².

¹² Stanley G. Payne, *op. cit.*, pp. 106-109

¹³ Gian Giacomo Migone. „*The United States and Fascist Italy. The Rise of American Finance in Europe*”. Cambridge, New York, Cambridge University Press, 2015, p. 31

Ascensiunea lui Mussolini prin lentila Washington-ului. Relațiile cu Italia în primii ani ai regimului fascist

După cum s-a menționat mai sus, tulburările politice din societatea italiană de după război își au, în parte, originea în schimbarea de paradigmă adusă în diplomație și în interpretarea ordinii postbelice de președintele Woodrow Wilson și principiile înfățișate în *Cele paisprezece puncte*. Principiul autodeterminării popoarelor, central Punctelor lui Wilson, în conformitate cu care se desfășoară tratativele pentru pace de la Paris contrazice pretențiile expansioniste ale liderilor politici de la Roma, întărite prin tratatele de implicare în război, semnate cu puterile Antantei. Guvernul italian se opunea punctului 9 al planului lui Wilson. Această opinie era larg răspândită în rândul elitelor politice italiene din acea perioadă, fiind vehiculată, printre altele, în memoriile lui Vittorio Emanuele Orlando, premierul de atunci al Italiei și, alături de Sydney Sonnino, reprezentant la negocierile de pace de la Paris¹³.

¹³ Gian Giacomo Migone. „*The United States and Fascist Italy. The Rise of American Finance in Europe*”. Cambridge, New York, Cambridge University Press, 2015, p. 31